

14. června 1924

**O vodních plevelech, nádorovitosti košťálovin,
houbových chorobách vinné révy, sněti -
Otázka konstelací - Minerální hnojiva**

Otázka: *Je možné použít metodu uvedenou u hádátka i pro jiný hmyz ? Mám přitom na mysli škůdce všeho druhu. Je přípustné zničit těmito metodami jen tak beze všeho živočišný a rostlinný život na velikých rozlohách? To by mohlo mít katastrofální následky. Bylo by třeba stanovit meze, aby člověk nemohl rozšířit zmar po celém světě.*

Dr. Steiner: Podívejte, s otázkou přípustnosti se to má tak: Předpokládejme, že bychom se dohodli na tom - nechci se teď vůbec dotýkat etické stránky věci, stránky okultně-etické - že by tyto věci nebyly přípustné, že by nebyly povoleny. Pak by muselo dojít k tomu, co jsem již několikrát naznačoval: Naše zemědělství by se v budoucnu v civilizovaných krajích muselo neustále zhoršovat. Nedocházelo by jen tu či onde k parciálním hladomorům a zdražování, nýbrž jednalo by se o jevy zcela všeobecné. To je věc, která nastane v době, jež není nijak zvlášť vzdálená. Takže člověk vlastně nemá jinou možnost volby, než že nechá civilizaci na zemi buď zaniknout, anebo že se bude snažit utvářet tyto věci takovým způsobem, aby právě mohly být zdrojem nové úrodnosti, nové plodnosti. Se zřetelem na tuto nevyhnutelnost nemůžeme si dnes vlastně dovolit diskutovat o tom, zda tyto věci jsou anebo nejsou přípustné.

Avšak z poněkud jiného hlediska tuto otázku položit můžeme. Zde se jedná o to, že by bylo skutečně třeba myslet na to, aby v těchto věcech bylo vytvořeno něco na způsob pojistného ventilu proti zneužití. Jestliže se tyto věci všeobecně rozšíří, pak samozřejmě vyvstává možnost jejich zneužití. To je naprosto jasné. Zde mohu poukázat pouze na to, že na zemi existovaly civilizační epochy, v nichž byly tyto věci známé, byly používány v tom nejširším rozsahu, a přesto bylo možné je uchovávat natolik mezi seriózními lidmi, že nedocházelo k jejich zneužívání. Ve větší míře se tyto věci zneužívaly v době, kdy to s nimi vypadalo tak, že mohly být zneužívány ještě

mnohem více, poněvadž tyto síly byly všeobecně účinné. Bylo tomu tak v určitých pozdních periodách atlantického vývoje, kde docházelo k rozsáhlému zneužívání, což vedlo k obrovským katastrofám. Všeobecné se dá říci jen tohle: Je to jistě oprávněný zvyk, aby s těmito věcmi byl obeznámen jen užší okruh lidí, aby nezevšeobecněly. Avšak v naší době už to snad ani vůbec nejde. V naší době už se vědění nedá udržet v úzkém okruhu lidí. Takovéto malé skupiny lidí okamžitě usilují o to, aby se vědění nějakým způsobem přece jen z této malé skupiny dostalo navenek. Dokud neexistovalo umění knihtisku, bylo to snazší. Dnes se takřka při každé přednášce, která proběhne třeba i jen ve zcela malém okruhu lidí, řeší otázka, kde se sežene nějaký stenograf. Já stenografa nevidím nikdy rád, člověk si ho však musí nechat líbit. Lepší by bylo, kdyby tu nebyl. Mám opět na mysli stenografa, nikoli příslušnou osobu.

Jenže podívejte se, není přece též na druhé straně třeba počítat i s jinou nezbytností, s nezbytností růstu morální úrovně celého lidského života? Takovýto růst morální úrovně veškerého lidského života, to bude všelék proti tomuto nebezpečí. Ovšem sleduje-li člověk v současnosti jisté jevy, tak se z něho může velice lehce stát pesimista. Se zřetelem na tento růst morální úrovně života by však nemělo všechno vést jen k pouhému sledování, k pouhému pozorování, nýbrž vždy až k myšlenkám prostoupeným volnými impulzy. A každý by měl vlastně přece také dbát o to, aby učinil něco pro morální růst člověka jako takového. Také to by mohlo vzejít z anthroposofie, neboť ta nebude mít nic proti tomu, aby se vytvořil okruh lidí, který by mohl být zároveň určitým druhem léku proti nebezpečí, k jehož výskytu by mohlo dojít. I v přírodě je tomu vždy tak, že to dobré se může stít škodlivým. Jen si představte, že bychom neměli síly Měsíce pro to, co je dole. To bychom je pak nemohli mít ani pro to, co je nahoře. Tyto síly zde jsou však potřebné a musí zde působit. A tak to, co je v určité oblasti na nejvyšší míru potřebné a žádoucí, v jiné oblasti škodí. Co je na určité úrovni morální, to je na jiné úrovni naprosto nemorální. To, co je ve sféře země ahrimanské, je jen proto škodlivé, že to je ve sféře země. Jestliže se to odehrává ve sféře, která je jen o kousek výš, pak to má naprosto dobré působení.

Co se týče další otázky, pak souhlasí, že to, co bylo uvedeno u hádátka, platí pro svět hmyzu všeobecně. Platí to pro svět nižších živočichů, který je charakteristický tím, že má břišní míchu, nikoli míchu hřbetní. U živočichů s hřbetní míchou je třeba stáhnout kůži. Kde je břišní mícha, tam musíme spálit zvíře celé.

Jedná se o planý heřmánek?

Tento heřmánek, jehož lístky směřují takto dolů (nákres). Není to ten heřmánek, jenž má květní lístky směřující vzhůru, nýbrž ten s těmi, které směřují dolů. Na okrajích cest planě rostoucí Chamomilla officinalis.

žlutá

zelená

Bere se také u kopřivy květ?

U kopřivy k tomu můžete přibrat také listy; celou nať, když kvete, ale bez kořenů.

Je možno vzít také na poli se objevující rmen ?

Tento druh je pravému heřmánku příbuznější než ten, který zde koluje jako tzv. zahradní heřmánek. Ten se použít nedá. Ale ten, který se používá i na kamilkový čaj, ten je mnohem příbuznější než tento zde. Ten se použít může.¹

Heřmánek, který lze najít na železničních kolejích, to je přece ten správný heřmánek?

Ano, to je ten správný heřmánek.

Platí to, co bylo řečeno o hubení plevelů, také pro plevel vodní, například pro vodní mor?

To platí i pro tyto věci pocházející z močálů, jakož i pro ty, co pocházejí z vody, také pro vodní plevel. Pak je samozřejmě třeba poprášit oním pepřem břehy.

Mohou být podzemní parazité, například nádorovitost košťálovin, potlačeny stejnými prostředky jako parazité nadzemní?

Zcela určitě.

Je možné použít tyto prostředky proti chorobám rostlin také u vinné révy?

Musím ovšem, ačkoli to není zrovna odzkoušeno - ani mnou ne - a ani okultně pro to nebylo obzvlášť mnoho vykonáno, vyslovit své přesvědčení, že by vinná réva mohla být chráněna, jak jsem již naznačil, pokud by se postupovalo stejným způsobem.

Jak je tomu u chorob způsobujících padání listů, jako je antraknóza či pakustřebka ?

Proti nim se bojuje stejným způsobem jako proti sněti.

Smíme coby anthroposofové opět pozvednout vinařství?

Podívejte se, anthroposofie zde dnes může být v mnoha případech jen proto, aby řekla, co je. Říkat, co být má, to je dnes mnohdy velice obtížné. „Znal jsem dobrého přítele anthroposofa, který měl veliké vinohrady. Tento člověk pak ale vynaložil ne sice přespříliš velikou, přesto však slušnou část toho, co na svém vinohradu během roku vydělal, na to, aby do celého světa rozeslal pohlednice a aby propagoval abstinenci. Na druhé straně jsem měl zase přítele, který byl přísným abstinentem a který měl pro anthroposofii, dokud ještě žil, vždy otevřenou dlaň. Patřil však k těm lidem, kteří všude u tramvají na plakátech oznamovali: „Stembergerovo kabinetní!“ V tomto případě už začíná praktické konání zavánět podivínstvím. Není dnes možné prosazovat různé věci bez jakéhokoli uvážení. Proto jsem také říkal, že kravské rohy jsou zcela jistě potřebné, abychom je mohli použít a zakopat pod zem, býčí rohy však, pokud bychom si je - obrazně řečeno - nasadili, abychom bojovali proti všemu, by mohly anthroposofii natropit veliké škody.

Nebylo by možno nahradit jelení měchýř něčím jiným?

¹ Není zcela jasné, které botanické druhy R. Steiner v odpovědi mínil. Tun „přibližnějším“, který lze pro zhotovení preparátu rovněž použít, je patrně heřmánek terčovitý nebo heřmánek-vec přímořský, a tím, který použít nelze, pak rmen rolní. V biodynamické praxi se používá

Ano, připouštím, že je asi dost těžké získat jelení měchýře. Ale co všechno, co je na světě těžké, se nedělá! Dalo by se samozřejmě vyzkoušet, zda by se jelení měchýř nedal nahradit něčím jiným. Momentálně to nemohu říci. Je docela možné, že by někde mohl existovat živočišný rod, který snad pochází z omezených teritorií v Austrálii. To je docela možné. Avšak ze zvířat, která jsou doma v Evropě, nemohu na nic jiného pomyslet. A něco jiného než zvířecí měchýř už vůbec nepřipadá v úvahu. Nedoporučuji, aby se hned sahalo po náhražkách.

Zda musí být při potírání hmyzu postavení hvězd stejné?

To je věc, kterou je třeba vyzkoušet. Říkal jsem, že v úvahu připadá celá posloupnost od Vodnáře vzhůru až k Raku. Zde má ovšem pro různé nižší živočichy význam určité obměňování v rámci uvedené konstelace. Je třeba to vyzkoušet.

Jedná se u potírání hraboše polního o astronomickou Venuši ?

Ano, to, co nazýváme Večernicí.

Konstelace Venuše se Štírem ?

Konstelace Venuše se Štírem, tomu je třeba rozumět tak, že v úvahu připadá každá konstelace s Venuší, kdy je Venuši vidět na obloze a za ní souhvězdí Štíra. Venuše musí stát za Sluncem.²

Má spalování bramborové natě vliv na to, jak se bude dařit bramborám?

Tento vliv je tak malý, že vlastně vůbec nestojí za povšimnutí. Určitý vliv tu jistě je, on tuje dokonce vždy určitý vliv, když se něco provádí se zbytkem něčeho organického, nejen na jednotlivé rostliny, nýbrž dokonce na celé pole. Avšak tento vliv je tak malý, že prakticky nestojí za povšimnutí.

Co se rozumí pod pojmem hovězí okruží?

Je míněna pobřišnice (v něm. orig. *das Bauchfell* - pozn. překl.). Pod pojmem okruží (v něm. orig. *das Gekrose* - pozn. překl.) se, pokud vím, rozumí pobřišnice.³ *Je to totéž jako „dršíky“?*

To není totéž. Je to pobřišnice.

Jak se ten popel rozptýlí po poli?

Chtěl jsem naznačit, že to je opravdu možné dělat tak, jako když něco opepřujeme. Má to tak veliký rádius působení, že vlastně opravdu stačí, jde-li člověk a rozhazuje to. *Působí preparáty stejně také na ovocné stromy?*

Všeobecně platí, že všechno už řečené je použitelné také pro ovoce. O řadě věcí, ke kterým je ještě třeba přihlídnout, si povíme zítra.

V zemědělství je běžné, že se hnůj dává k okopaninám. Je tomu u preparovaného hnoje tak, že se použije i pro obilí, anebo se obilí musí ošetřit zvlášť?

Tyto zvyklosti, které zde již existují, je možno nejprve zachovat. Jde pouze o to, aby se k nim přibralo i to, co jsem zde uvedl. Ostatní zvyklosti, o kterých jsem se nezmiňoval, o těch platí, že není nutné označit hned všechno za špatné a zreformovat

² Zřejmě se oním „za Sluncem“ myslí směr východ-západ, tedy to, že Venuše zapadá až po Slunci a je večer vidět na obloze jako Večernice - pozn. překl.

³ Pobřišnice, která obepíná celou břišní dutinu, přechází v oblasti páteře ve dvě blány: střeva halící velkou oponu a okruží, na kterém je stočeno tenké střevo. V biodynamické praxi se používají obě blány - pozn. překl.

to. Myslím, že s tím, co se osvědčuje, je možno v každém případě pokračovat a pouze k tomu přibrat ty věci, které zde byly uvedeny. Chtěl bych jen poznamenat, že se bude silně modifikovat způsob účinku toho, co jsem uvedl, vezme-li se hnojivo bohaté na ovčí a prasečí hnůj. Tady by toto působení tak eklatantně nevynikalo, jako v případě, že by se zabránilo nadměrnému používání ovčího a prasečího hnoje.

Jak je tomu v případě, když se použije anorganické hnojivo?

Tedy se ukáže jediné to, že minerální hnojivo je něčím, s čím se časem bude muset úplně přestat. Neboť jakékoli minerální hnojivo způsobí, že to, co se na takto hnojených polích vyprodukuje, bude po určité době ztrácet svou výživnou hodnotu. To je zcela obecný zákon. Pokud se ovšem budete řídit tím, co jsem zde uvedl, pak není nutné, abyste hnojili častěji než každé tři roky. Možná budete muset hnojit jen každé čtyři roky nebo jen každých šest let. Bez umělého hnojiva se budete moci obejít docela. Umělé hnojivo se nebude používat už jen proto, že bude levnější používat tyto věci (míněny preparáty - pozn. překl.). Umělé hnojivo je něco, čeho pak nebude zapotřebí a co se opět vytratí. V dnešní době se všechno posuzuje z hlediska příliš krátkých časových období. Při jedné vzrušenější diskusi týkající se chovu včel se jeden takový moderní včelař rozohnil, že prý by se mělo přejít k průmyslovému odchovu včelích matek, aby se matky prodávaly všude možně, a že by se nemělo pokračovat ve vlastním odchovu. Říkám mu: Ale jistě, máte pravdu! Jenže když ne za třicet nebo čtyřicet let, tak zcela určitě za čtyřicet nebo padesát let se naprosto jasně ukáže, že se takto zlikvidoval veškerý chov včel. Tyto věci je proto třeba zvažovat. Dnes se všechno mechanizuje a mineralizuje. Přesto však platí, že to, co má minerální charakter, by mělo působit pouze takovým způsobem, jak to samo může působit v přírodě. Bez toho, abychom ono minerální do něčeho pojali, neměli bychom vlastně nechat živoucí zemi prostoupit něčím zcela neživým, něčím, co má minerální povahu. Zítra to ještě nepůjde, pozítří to však už jistě půjde samo.

Jak se má ten hmyz nachytat? Je možné použít i larvální stadia?

U hmyzu bude možné použít jak larvy, tak i okřídlený hmyz. Může se ukázat, že se přitom poněkud změní konstelace. Ta se poněkud posune ve směru od Vodnáře k Raku, přejdeme-li od okřídleného hmyzu k larvám. Dospělý hmyz bude mít konstelaci spíše směrem k Vodnáři.